

การจัดการภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา: บทเรียนทาง ยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย*

MANAGEMENT OF SECURITY THREATS ALONG THE THAI- CAMBODIAN BORDER: STRATEGIC LESSONS AND POLICY RECOMMENDATIONS

เกียรติเฉลิม รักขังาม

Kiatchaloem Rakngam

หลักสูตรการบริหารความมั่นคงสำหรับผู้บริหารระดับสูง

Security Management Course for Senior Executives, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.kovip999999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 มกราคม 2569

Received 17 December 2025; Revised 3 January 2026; Accepted 5 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์สถานการณ์ภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความมั่นคงมนุษย์ โดยพิจารณาทั้งปัญหาเขตแดนค้ำ อพยพกรรมข้ามชาติ เครือข่ายทุนสีเทา และการเมืองเชิงสัญลักษณ์ซึ่งส่งผลต่อความตึงเครียดระหว่างรัฐ งานศึกษาพบว่า แม้ชายแดนจะเป็นพื้นที่เสี่ยงด้านความมั่นคง แต่ก็เป็นศูนย์กลางการค้าและความเชื่อมโยงของชุมชนที่สร้างผลประโยชน์ร่วมจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องบริหารด้วยแนวทางแบบบูรณาการผ่านกลไกความร่วมมือทวิภาคี เช่น JBC และ GBC รวมถึงมาตรการด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงมนุษย์ บทเรียนจากกรณีศึกษาในภูมิภาคอื่นสะท้อนว่านโยบายชายแดนที่มีประสิทธิภาพต้อง

Citation:

* เกียรติเฉลิม รักขังาม. (2569). การจัดการภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา: บทเรียนทางยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 189-210.

Kiatchaloem Rakngam. (2026). Management Of Security Threats Along The Thai-Cambodian Border: Strategic Lessons And Policy Recommendations. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 189-210.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ประกอบด้วยกรอบกฎหมายที่ชัดเจน สถาบันร่วมที่ทำงานต่อเนื่อง มาตรการสร้างความไว้วางใจเชิงทหาร และการยึดโยงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประชาชนเข้ากับเสถียรภาพของพื้นที่สุดท้าย บทความเสนอแนวทางเชิงยุทธศาสตร์สำหรับบริบทไทย-กัมพูชา ได้แก่ การเร่งรัดการปักปันเขตแดน การลดอิทธิพลทุนสีเทา การเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการบูรณาการมิติความมั่นคงมนุษย์เพื่อสร้างชายแดนที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาร่วมกันในระยะยาว

คำสำคัญ: ความมั่นคงชายแดน, ไทย-กัมพูชา, อาชญากรรมข้ามชาติ, เขตแดนคาง, นโยบายความมั่นคง

Abstract

This study examines security challenges along the Thailand–Cambodia border through multiple dimensions, including geopolitics, history, socio-cultural relations, cross-border economies, and human security. The analysis highlights persistent boundary disputes, transnational crime, grey-zone economic networks, and symbolic political tensions that contribute to security volatility. Despite these risks, the border remains a vital hub of trade, mobility, and community interdependence, underscoring the need for integrated security management. Bilateral mechanisms such as the Joint Boundary Commission (JBC) and the General Border Committee (GBC), together with economic and human-security measures, are essential in maintaining stability. Comparative lessons from other regions indicate that effective border governance requires clear legal frameworks, robust joint institutions, military confidence-building measures, and strong linkages between local economic interests and regional stability. The study concludes by proposing strategic directions for the Thailand–Cambodia context, including accelerating boundary demarcation, reducing grey-zone influences, enhancing economic cooperation, and integrating human-security strategies to transform the border into a zone of peace and sustainable development.

Keywords: Border security, Thailand–Cambodia, Transnational crime, Boundary disputes, Security policy

บทนำ

พื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชามีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความมั่นคงของรัฐ เนื่องจากเป็นเขตพรมแดนที่มีความซับซ้อนทางภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงต่อความมั่นคงของทั้งสองประเทศและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม (Chachavalpongpun, 2013; Pou, 2020) พื้นที่ดังกล่าวไม่เพียงเป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการทหารและความมั่นคงชายแดน แต่ยังเป็นศูนย์กลางการค้าชายแดน แรงงานข้ามชาติ และความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสำคัญของภูมิภาคต่อโครงสร้างความมั่นคงของรัฐไทยในยุคปัจจุบัน (Kasetsiri, 2018)

ในด้านภูมิหลังความขัดแย้ง ชายแดนไทย–กัมพูชาเผชิญข้อพิพาททางดินแดนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะกรณีพื้นที่รอบปราสาทพระวิหารซึ่งนำไปสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในปี 1962 และคำวินิจฉัยเพิ่มเติมในปี 2013 (International Court of Justice, 2013). นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสี่ยงด้านความมั่นคงอื่น เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ การลักลอบขนสินค้าผิดกฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในเขตพรมแดน ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงแบบดั้งเดิม (traditional security) และความมั่นคงมนุษย์ (human security) ไปพร้อมกัน (UNODC, 2021; Chan & Sotharith, 2019)

สถานการณ์ร่วมสมัยยังสะท้อนถึงพลวัตใหม่ทางการเมือง เศรษฐกิจ และกองกำลังความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน เช่น ความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ขึ้นกับบริบทการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ การเพิ่มบทบาทของกลไกการค้าชายแดน เขตเศรษฐกิจพิเศษ และการเปลี่ยนแปลงด้านภัยคุกคามสมัยใหม่ เช่น อาชญากรรมไซเบอร์และเครือข่ายทุนข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์และการค้ามนุษย์ (The Diplomat, 2024; ISEAS, 2022). ทั้งหมดนี้ทำให้ชายแดนไทย–กัมพูชากลายเป็นพื้นที่ “ความมั่นคงเชิงซ้อน” (complex security) ซึ่งต้องการเครื่องมือวิเคราะห์ที่หลากหลายและความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าที่เคยมี (Acharya, 2014)

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งตอบคำถามสำคัญดังต่อไปนี้ (1) ภัยความมั่นคงหลักที่ชายแดนไทย-กัมพูชาคืออะไรและเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (2) กลไกการจัดการความมั่นคงของรัฐไทยและกัมพูชา มีความสามารถตอบสนองความท้าทายเหล่านี้เพียงใด (3) บทเรียนเชิงยุทธศาสตร์จากกรณีศึกษาในอดีตสามารถนำมาพัฒนานโยบายความมั่นคงชายแดนในอนาคตได้อย่างไร และ (4) นโยบายใดบ้างที่สามารถยกระดับความร่วมมือชายแดนเพื่อสร้างเสถียรภาพระยะยาว

เพื่อวิเคราะห์คำถามดังกล่าว บทความนี้ประยุกต์กรอบแนวคิดจากศาสตร์ด้านความมั่นคง (Security Studies) โดยผสานแนวคิดความมั่นคงแห่งรัฐ ความมั่นคงมนุษย์ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เข้ากับแนวคิดการศึกษาชายแดน (Border Studies) ที่มองชายแดนเป็นพื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ที่มีพลวัต ขณะเดียวกัน กรอบยุทธศาสตร์ (Strategic Studies) ถูกใช้เพื่อประเมินความสามารถของรัฐและกลไกสถาบันความมั่นคงในการบริหารจัดการภัยต่าง ๆ (Buzan & Wæver, 2003; Newman, 2006) การบูรณาการกรอบแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจแบบรอบด้านต่อโครงสร้างภัยความมั่นคงและนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดความมั่นคงแห่งรัฐ (State Security)

แนวคิดความมั่นคงแห่งรัฐถือเป็นแกนกลางของศาสตร์ความมั่นคงแบบดั้งเดิม (Traditional Security Studies) ซึ่งมองว่ารัฐคือผู้แสดงหลัก (primary actor) และภัยคุกคามหลักคือภัยทางทหารหรือการรุกรานจากต่างประเทศ (Buzan, 1991) ความมั่นคงแห่งรัฐเน้นการปกป้องอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน และเสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจของรัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่เป็น “จุดเปราะบางเชิงยุทธศาสตร์” (strategic vulnerabilities) (Walt, 1991) ในกรณีชายแดนไทย-กัมพูชา แนวคิดนี้ช่วยอธิบายเหตุการณ์ความตึงเครียดเรื่องพื้นที่พิพาทรอบวัดพระวิหาร รวมถึงความพยายามของกองกำลังทั้งสองฝ่ายในการรักษาเขตแดน การส่งกำลังทหาร และการใช้กลไกทวิภาคีเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง (Chachavalpongpun, 2013)

2. ความมั่นคงมนุษย์และมิติชายแดน (Human Security & Border Security)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา งานด้านความมั่นคงได้ขยายจากความมั่นคงของรัฐสู่ “ความมั่นคงมนุษย์” (Human Security) ซึ่งเน้นการคุ้มครองชีวิต สิทธิ สาธารณสุข เศรษฐกิจ และความปลอดภัยเชิงสังคมของประชาชนในพื้นที่ชายแดน (UNDP, 1994) แนวคิดนี้มองว่า พื้นที่พรมแดนมีพลวัตสูง เป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีการเคลื่อนย้ายของคน สินค้า อัตลักษณ์ และอำนาจรัฐแบบไม่สมมาตร (Newman, 2006)

ในบริบทไทย-กัมพูชา ความมั่นคงมนุษย์เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ เด็กและสตรีที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ การลักลอบค้าแรงงาน และผลกระทบจากความขัดแย้งที่ส่งผลต่อชุมชนชายแดน เช่น การอพยพและการค้าข้ามแดนที่ไม่เป็นทางการ (Chan & Sotharith, 2019). ขณะเดียวกัน “ความมั่นคงชายแดน” (Border Security) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ซ้อนทับกัน มองการคุ้มครองเขตแดนให้ปลอดภัยผ่านมาตรการด้านกฎหมาย ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง การข่าวกรอง และความร่วมมือทวิภาคี (Andreas, 2009) การบูรณาการทั้งสองแนวคิดช่วยให้เห็นภาพภัยคุกคามเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อทั้งรัฐและประชาชนในพื้นที่พรมแดน

3. ทฤษฎีและกรณีศึกษาการจัดการปัญหาชายแดนในต่างประเทศ

องค์ความรู้สำหรับการจัดการความมั่นคงชายแดนเสนอว่า ภัยคุกคามชายแดนเป็นลักษณะ “ข้ามพรมแดน” (transboundary) ซึ่งไม่สามารถแก้ไขโดยรัฐเพียงลำพัง จำเป็นต้องใช้กรอบความร่วมมือ เช่น กลไกทวิภาคี (bilateral mechanisms) เขตพัฒนาเศรษฐกิจร่วม (joint development areas) และระบบควบคุมชายแดนแบบบูรณาการ (Integrated Border Management: IBM) (Lohman, 2012)

กรณีศึกษาที่ได้รับการอ้างอิงบ่อย เช่น

อินเดีย-บังกลาเทศ ใช้ความร่วมมือด้านชุมชนชายแดน (border haats) ลดความตึงเครียดและเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น (Cons, 2016)

จีน-เวียดนาม ใช้กลไกความร่วมมือหลายระดับเพื่อลดความเปราะบางจากข้อพิพาทพรมแดน (Zhang, 2017)

สหภาพยุโรป (EU Schengen) เป็นตัวอย่างของการผสมผสานเทคโนโลยี การข่าวกรอง และกลไกสถาบันร่วมเพื่อบริหารชายแดนร่วมกัน (Triandafyllidou, 2020)

กรณีเหล่านี้สะท้อนว่า ความร่วมมือแบบ “ความมั่นคงเชิงเครือข่าย” (networked security cooperation) ช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ และสร้างเสถียรภาพในพื้นที่ชายแดนได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. วรรณกรรมเกี่ยวกับข้อพิพาทไทย-กัมพูชา

วรรณกรรมจำนวนมากได้วิเคราะห์กรณีพิพาทเรื่องพื้นที่รอบปราสาทพระวิหาร โดยเน้นทั้งมิติประวัติศาสตร์ กฎหมายระหว่างประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทย-กัมพูชา (Strate, 2013; Pou, 2020) งานวิจัยชี้ว่า ข้อพิพาทดังกล่าวฝังรากในความทรงจำทางประวัติศาสตร์และชาตินิยมของทั้งสองชาติ ทำให้พื้นที่ชายแดนกลายเป็น “พื้นที่การเมืองการทูตที่มีความอ่อนไหวสูง” (highly sensitive diplomatic zone) (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014)

นอกจากนี้ วรรณกรรมด้านความมั่นคงชี้ว่า อาชญากรรมข้ามชาติ เช่น ค้ามนุษย์ การพนันออนไลน์ และการลักลอบขนสินค้า เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชามีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น (UNODC, 2021) ส่วนงานศึกษาความร่วมมือชายแดนพบว่า ความร่วมมือระดับท้องถิ่น เช่น การประชุมชายแดนไทย-กัมพูชา และเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดน สามารถลดความตึงเครียดและสนับสนุนความมั่นคงเชิงเศรษฐกิจได้ (ISEAS, 2022)

5. การสังเคราะห์กรอบแนวคิดเพื่อใช้วิเคราะห์กรณีศึกษา

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ความมั่นคงชายแดนไทย-กัมพูชา บทความนี้สังเคราะห์กรอบแนวคิด 3 มิติ ได้แก่

5.1 State Security – ใช้เพื่อวิเคราะห์ภัยคุกคามต่ออธิปไตยและพื้นที่พิพาท รวมถึงบทบาทของกองกำลังรัฐและกลไกความมั่นคง (Buzan, 1991)

5.2 Human Security – ประเมินผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะประเด็นการค้ามนุษย์ แรงงานผิดกฎหมาย และความเปราะบางทางเศรษฐกิจ (UNDP, 1994)

5.3 Border/Strategic Studies – ใช้เพื่ออธิบายพลวัตของชายแดน การจัดการปัญหาพรมแดน และความร่วมมือทวิภาคี (Newman, 2006; Lohman, 2012)

การผสมผสานกรอบแนวคิดเหล่านี้ทำให้สามารถวิเคราะห์ “ภัยความมั่นคงเชิงซ้อน” (complex security threats) ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาได้ครอบคลุมทั้งระดับรัฐ ชุมชน และโครงสร้างภูมิรัฐศาสตร์ พร้อมส่งเสริมการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีประสิทธิผลและยั่งยืนมากขึ้น

ภูมิรัฐศาสตร์ชายแดนไทย-กัมพูชา

1. ภูมิรัฐศาสตร์และลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ

ชายแดนไทย-กัมพูชามีความยาวประมาณ 798 กิโลเมตร พาดผ่านภูมิประเทศที่หลากหลาย ทั้งเทือกเขาดงรัก (Dangrek Range) ที่เป็นสันปันน้ำสำคัญและจุดยุทธศาสตร์ทางทหาร รวมถึงที่ราบสูงโคราชและที่ราบภาคเหนือของกัมพูชา (Leifer, 2013; Chandler, 2008) บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทประวัติศาสตร์ระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะบริเวณรอบปราสาทพระวิหาร ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ, 1962, 2013) ระบุชัดเจนว่าอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา แต่เส้นเขตแดนในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีการตีความแตกต่างกันระหว่างฝ่ายไทยและกัมพูชา (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014)

ปัญหาทุ่นระเบิดที่ตกค้างจากสงครามกลางเมืองครั้งที่ 20 ทำให้พื้นที่บางส่วนใช้ประโยชน์ได้จำกัด ทั้งรัฐบาลไทย-กัมพูชาและองค์กรนานาชาติ เช่น CMAC และ TMAC ได้ดำเนินโครงการเก็บทุ่นระเบิดอย่างต่อเนื่องเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เศรษฐกิจและความปลอดภัยชายแดน (GICHD, 2020). สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าภูมิรัฐศาสตร์ชายแดนมีผลทั้งด้านความมั่นคง การปักปันเขตแดน และการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว

2. มิติชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และเครือข่ายสังคมชายแดน

ชายแดนไทย-กัมพูชามีความซับซ้อนด้านชาติพันธุ์ โดยชุมชนเขมร ไทยอีสาน กูย/กวย และชุมชนอื่น ๆ ได้อยู่อาศัยในพื้นที่นี้มายาวนานก่อนการกำหนดเส้นพรมแดนยุคอาณานิคม (Keyes, 2014; Siripon, 2019) การติดต่อทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจภายในชุมชนเหล่านี้จึงดำเนินต่อไปแม้มีเส้นเขตแดนสมัยใหม่เข้ามาคั่นกลาง ทำให้เกิด “เครือข่ายสังคมข้ามพรมแดน” (transborder social networks) ที่มีผลต่อเศรษฐกิจ ครอบครัว และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Van Schendel & Abraham, 2005)

งานศึกษาภูมิชาติพันธุ์กูย/กวย เช่น Siebenhütter (2025) ชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนชายแดนต่อกระแสรัฐ-ชาติ โดยการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมควบคู่ไปกับการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาทางการ สะท้อนการต่อรองอัตลักษณ์ของคนชายแดนไทย-กัมพูชา นอกจากนี้ การแต่งงานข้ามพรมแดน การค้าชายแดน และความสัมพันธ์เครือญาติยังเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ชายแดนกลายเป็นพื้นที่ที่มีพลวัตทางสังคมอย่างมาก (Molland, 2019)

3. มิติด้านเศรษฐกิจ การค้าชายแดน และผลประโยชน์ร่วม

มิติด้านเศรษฐกิจของชายแดนไทย-กัมพูชามีความสำคัญยิ่ง โดยด่านปอยเปต-อรัญประเทศและด่านเกาะกง-ตราดเป็นประตูการค้าอันดับต้น ๆ ระหว่างสองประเทศ มีมูลค่าการค้าชายแดนรวมกว่า 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี (Bank of Thailand, 2023; ASEAN Secretariat, 2022) เศรษฐกิจชายแดนประกอบด้วยการค้าสินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องใช้ไฟฟ้า การท่องเที่ยว การพนัน และการขนส่งสินค้าต่อไปยังเวียดนาม ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็น “โหนดเศรษฐกิจระดับภูมิภาค” (regional economic node) (Menon & Warr, 2013)

ฝั่งกัมพูชามีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZs) เช่น Poipet O'Neang SEZ และ Sihanoukville SEZ และมีแรงงานกัมพูชาหลายแสนคนทำงานในภาคอุตสาหกรรมไทย ทำให้ความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Hing, 2019) อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจชายแดนยังเผชิญความเสี่ยงจากกิจกรรมผิดกฎหมาย เช่น การลักลอบนำเข้าสินค้า การค้ามนุษย์ และการพนันออนไลน์ ซึ่งใช้ช่องว่างของชายแดนเป็นช่องทางดำเนินงาน (UNODC, 2021)

4. ปัจจัยเสี่ยง ความขัดแย้งค้ำจ้ง การอ้างสิทธิ์ทับซ้อน อาชญากรรมข้ามชาติ

ข้อพิพาทเขตแดนไทย-กัมพูชามีรากฐานจากสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามปลายศตวรรษที่ 19-ต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งใช้วิธีทำแผนที่โดยไม่ลงพื้นที่จริง ทำให้เกิดการตีความแผนที่ที่แตกต่างกันระหว่างสองประเทศ (Strate, 2013; Roberts, 2020) แม้ ICJ จะตัดสินกรณีปราสาทพระวิหารในปี 1962 และการตีความเพิ่มเติมในปี 2013 แต่พื้นที่รอบนอกยังไม่ถูกปักปันอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดเหตุปะทะเป็นระยะ เช่น เหตุการณ์ปี 2008-2011 (Weatherbee, 2012)

นอกจากข้อพิพาทดินแดนแล้ว อาชญากรรมข้ามชาติ เช่น ยาเสพติด การพนันออนไลน์ การฟอกเงิน และการลักลอบค้าแรงงานก็เพิ่มความซับซ้อนของภัยความมั่นคงชายแดน โดยรายงานของ UNODC (2021) ระบุว่าชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นหนึ่งในเส้นทาง การลักลอบขนยาเสพติดและค้ายมนุษย์ที่สำคัญของภูมิภาค ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งเครือข่ายผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นและกลุ่มทุนข้ามชาติ (Reinecke, 2020)

5. บทบาทของอาเซียนและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค

อาเซียนมีบทบาทในฐานะ “กลไกการทูตเชิงป้องกัน” (preventive diplomacy) สำหรับประเด็นอ่อนไหวอย่างข้อพิพาทชายแดน แม้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (ASEAN Way) ทำให้อาเซียนจำกัดบทบาทในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยตรง (Acharya, 2014;

Haacke, 2009) อย่างไรก็ตาม อาเซียนสามารถเป็นเวทีสนับสนุนการเจรจาและการจัดการเหตุรุนแรง เช่น กรณีไทย-กัมพูชาในปี 2011 ซึ่งคณะผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซีย (IMT) ได้รับมอบหมายให้ติดตามสถานการณ์ตามมติที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียน (Haacke, 2011)

กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค เช่น GMS, ACMECS และ CBTA ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการค้า การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน และการอำนวยความสะดวกการผ่านแดน ซึ่งช่วยสร้าง “ความมั่นคงเชิงเศรษฐกิจ” (economic security) ให้แก่กลุ่มธุรกิจและชุมชนท้องถิ่นในทั้งสองประเทศ (ADB, 2018; Kimura & Umezaki, 2011) แม้บทบาทของอาเซียนจะมีข้อจำกัด แต่ก็ยังเป็นเวทีสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงของการเผชิญหน้าทางทหารและสร้างโครงสร้างความร่วมมือระยะยาวในภูมิภาค

สถานการณ์ภัยความมั่นคงในพื้นที่

1. ปัญหาเขตแดนค้ำและผลต่อความมั่นคง

ปัญหาการปักปันเขตแดนไทย-กัมพูชายังคงเป็นประเด็นที่สร้างความตึงเครียดทางความมั่นคง เนื่องจากเส้นเขตแดนในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขาตมรักและพื้นที่รอบปราสาทพระวิหาร ยังไม่ได้รับการกำหนดอย่างสมบูรณ์ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (Strate, 2013; Roberts, 2020) แม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ได้วินิจฉัยคดีปราสาทพระวิหารในปี 1962 และตีความเพิ่มเติมปี 2013 แต่ข้อจำกัดในการกำหนดเส้นแบ่งพรมแดนจริงในพื้นที่ยังคงก่อให้เกิดความคลุมเครือ และนำไปสู่การเผชิญหน้าทางทหารเป็นครั้งคราวในช่วงปี 2008–2011 (Weatherbee, 2012)

ความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนยังส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น การเข้าถึงที่ดินทำกิน การทำไร่หมุนเวียนตามวัฒนธรรมดั้งเดิม และการเดินทางข้ามแดนเพื่อค้าขายหรือทำงาน ซึ่งหลายครั้งถูกมองว่าเป็น “การลักลอบเข้าเขตแดน” แม้เป็นพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมมาก่อน การกำหนดเส้นพรมแดนยุคอาณานิคม (Keyes, 2014) ความเปราะบางนี้ทำให้ประเด็นเขตแดนยังเป็นภัยความมั่นคงที่ส่งผลได้ทั้งในมิติการทหาร การทูต และความมั่นคงมนุษย์

2. อาชญากรรมข้ามชาติ (ยาเสพติด แรงงานผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ อาวุธเถื่อน)

ชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นหนึ่งในจุดเสี่ยงของอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะการค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การพนันออนไลน์ และการลักลอบค้าแรงงาน ซึ่งใช้เส้นทางที่เข้าถึง

ง่ายและมีเครือข่ายทางสังคมข้ามแดนสนับสนุน (UNODC, 2021) รายงานของ UNODC ระบุว่า การลักลอบขนยาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีนและเฮโรอีนผ่านพื้นที่ชายแดนกัมพูชา-ไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นเส้นทางรองที่หลีกเลี่ยงการปราบปรามเข้มงวดจากเส้นทางไทย-เมียนมา (Reinecke, 2020)

การค้ามนุษย์และการลักลอบนำแรงงานต่างด้าวยังเป็นปัญหาเรื้อรัง โดยแรงงานจำนวนมากถูกล่อลวงไปทำงานผิดกฎหมายในภาคการประมง ก่อสร้าง และโรงงาน รวมถึงเป็นเหยื่อของแก๊งคอลเซ็นเตอร์และการพนันออนไลน์ในกัมพูชา (Molland, 2019) เครือข่ายเหล่านี้รวมตัวกันอย่างเป็นระบบและมีการคุ้มครองจากผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ชายแดนมีข้อจำกัด

3. กองกำลังนอกภาครัฐและภัยคุกคามไฮบริด (Hybrid Threats)

ภัยคุกคามไฮบริด (Hybrid Threats) ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น โดยรวมถึงการบูรณาการของภัยหลายรูปแบบ เช่น การใช้อาวุธเถื่อน กลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น แก๊งอาชญากรรมไซเบอร์ การโฆษณาชวนเชื่อ และความขัดแย้งเชิงข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ (Haacke, 2011) ลักษณะสำคัญของภัยไฮบริดคือไม่สามารถจำแนกได้ชัดว่ามาจากภาครัฐหรือภายนอกรัฐ ทำให้ยากต่อการดำเนินมาตรการตอบสนองแบบดั้งเดิมของรัฐ (Buzan & Wæver, 2003)

ในกรณีไทย-กัมพูชา กลุ่มที่ถูกระบุว่าเข้าข่ายภัยไฮบริด ได้แก่ เครือข่ายอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับคาสโน-การพนันออนไลน์ตามแนวชายแดน แก๊งค้ามนุษย์ไซเบอร์ และกลุ่มติดอาวุธที่เคยใช้ประโยชน์จากพื้นที่ภูเขาเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงก่อนทศวรรษ 1990 (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014) ภัยไฮบริดเหล่านี้มีความสามารถขยายอิทธิพลผ่านทั้งช่องทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และพรมแดนที่ตรวจตรายาก ทำให้ต้องใช้แนวทางความมั่นคงเชิงเครือข่ายและการข่าวกรองร่วมในการจัดการ

4. ผลประโยชน์ทับซ้อนด้านทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ยุทธศาสตร์

พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชามีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ป่าไม้ ไม้มีค่า แร่ธาตุ และพื้นที่ทำกิน ซึ่งมักนำไปสู่ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ระหว่างชุมชน กองกำลังท้องถิ่น และผู้มีอิทธิพล (Singh, 2019) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการลักลอบตัดไม้พะยุงและไม้มีค่าจำนวนมากในพื้นที่ชายป่าตามแนวเทือกเขาดงรัก ซึ่งเกี่ยวข้องกับเครือข่ายลักลอบค้าไม้ที่ทำงานเชื่อมโยงทั้งสองฝั่งพรมแดน (EIA, 2014)

นอกจากนี้ พื้นที่ชายแดนบางแห่งยังเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สามารถควบคุมเส้นทางเศรษฐกิจและการลำเลียงสินค้า หากมีข้อพิพาทหรือการปิดด่านจะส่งผลกระทบต่อการค้าภูมิภาคทันที เช่น ด้านปอยเปต-อรัญประเทศที่ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN Connectivity) (Kimura & Umezaki, 2011) ความซับซ้อนของมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงและความอ่อนไหวด้านอธิปไตยทำให้พื้นที่เหล่านี้เป็น “จุดเสี่ยงเชิงยุทธศาสตร์” อย่างต่อเนื่อง

5. ภัยคุกคามเชิงสัญลักษณ์: ความทรงจำประวัติศาสตร์และชาตินิยม

นอกจากภัยความมั่นคงเชิงกายภาพแล้ว ชายแดนไทย-กัมพูชายังเผชิญ “ภัยคุกคามเชิงสัญลักษณ์” (symbolic threats) ที่มีรากฐานจากความทรงจำประวัติศาสตร์ ชาตินิยม และการเมืองอัตลักษณ์ (Strate, 2013; Chandler, 2008) กรณีพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารเป็นตัวอย่างสำคัญของการที่ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ถูกตีความต่างกัน โดยฝ่ายไทยมองว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์ศรีของชาติ ขณะที่กัมพูชามองว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนที่ถูกละเมิดในยุคอาณานิคม (Pou, 2020)

การเมืองชาตินิยมมักถูกจุดประกายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การบิดเบือนข้อเท็จจริง หรือวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ที่สร้างความเกลียดชังระหว่างประชาชน โดยเฉพาะในช่วงที่มีเหตุการณ์ปะทะชายแดน (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014) ภัยคุกคามเชิงสัญลักษณ์จึงไม่เพียงเป็นประเด็นทางอารมณ์ แต่ยังส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีของรัฐอย่างลึกซึ้ง

การจัดการภัยความมั่นคงของไทย-กัมพูชา

1. นโยบายของรัฐไทยต่อการจัดการความมั่นคงชายแดน

นโยบายด้านความมั่นคงของไทยต่อกัมพูชามีสองมิติสำคัญ คือ การควบคุมภัยความมั่นคงและการรักษาความต่อเนื่องของเศรษฐกิจชายแดน โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เป็นผู้กำหนดแนวทางหลัก และมอบหมายให้กองทัพบก กองทัพเรือ และหน่วยงานด้านความมั่นคงกำกับพื้นที่ชายแดนตามระดับความตึงเครียดของสถานการณ์ (Ministry of Foreign Affairs [MFA], 2025a)

นอกจากนี้ ไทยยังยึดการแก้ไขปัญหาเขตแดนผ่านกลไกทวิภาคีตามบันทึกความเข้าใจปี 2000 โดยเฉพาะคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (Joint Boundary

Commission: JBC) ซึ่งรัฐบาลไทยระบุว่าเป็น “กลไกหลักในการคลี่คลายปัญหาเขตแดนอย่างสันติ” (MFA, 2025b)

2. บทบาทของกองทัพ ตำรวจ และหน่วยงานด้านความมั่นคง

กองทัพบก (กองทัพบกภาคที่ 2) มีภารกิจหลักในการป้องกันชายแดน การลาดตระเวน และการควบคุมความเคลื่อนไหวตามแนวเทือกเขาดงรัก ขณะที่ตำรวจตระเวนชายแดนและสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองรับผิดชอบการผ่านแดน การสกัดการลักลอบเข้าเมือง และอาชญากรรมข้ามชาติ (National Police of Thailand, 2025)

ในปี 2025 การลงพื้นที่ของทูตทหารสหรัฐฯ และการตรวจเยี่ยมด่านชายแดนร่วมกับเจ้าหน้าที่ไทยสะท้อนความพยายามของไทยในการสร้างความโปร่งใสด้านความมั่นคงและลดความวิตกกังวลของนานาชาติในช่วงวิกฤตชายแดน (EU External Action Service [EEAS], 2025)

3. กลไกทวิภาคี เช่น JBC, GBC, และการประชุมชายแดนระดับท้องถิ่น

กลไกทวิภาคีไทย-กัมพูชาประกอบด้วยหลายระดับ ได้แก่

(1) JBC (Joint Boundary Commission) การประชุมครั้งที่ 6 เมื่อ 14 มิถุนายน 2025 ถือเป็นความคืบหน้าครั้งแรกในรอบ 13 ปี โดยคณะกรรมการฯ เห็นชอบการใช้เทคโนโลยี LiDAR เพื่อการสำรวจและปักปันเขตแดน และเร่งรัดการดำเนินงานในพื้นที่คังค่าง (JBC, 2025)

(2) GBC (General Border Committee) การประชุม GBC พิเศษเมื่อ 10 กันยายน 2025 ที่จังหวัดเกาะกง เน้นการกำกับการหยุดยิง การถอนอาวุธหนัก และกำหนดมาตรการสร้างความไว้วางใจร่วม (MFA, 2025c)

(3) การประชุมชายแดนระดับจังหวัด-อำเภอ การประชุมระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว-บันเตียเมียนเจย และการจัดตั้งคณะทำงานท้องถิ่นเพื่อปราบปรามแก๊งสแกมสะท้อนการจัดการปัญหาระดับพื้นที่ (Khaosod English, 2025)

4. มาตรการด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเสริมความมั่นคงชายแดน

แม้สถานการณ์ตึงเครียด ไทยยังคงเปิดให้การค้าชายแดนที่จำเป็นดำเนินต่อไป เช่น รถบรรทุกสินค้า แม้มีการจำกัดการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวหรือเล่นพนันของคนไทย (MFA, 2025a)

ในระดับภูมิภาค ความร่วมมือภายใต้กรอบ GMS และ ACMECS เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงการขนส่ง และการสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้

ชายแดนเป็น “พื้นที่โอกาสทางเศรษฐกิจร่วม” ลดแรงกดดันด้านความมั่นคง (Asian Development Bank [ADB], 2018; Kimura & Umezaki, 2011)

5. ความร่วมมือด้านข่าวกรอง ความมั่นคงมนุษย์ และการพัฒนาร่วมพื้นที่พรมแดน

ภายใต้รัฐบาลรูปแบบใหม่ เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ การพนันออนไลน์ และการค้ามนุษย์ ไทย-กัมพูชาได้จัดตั้ง “คณะทำงานปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ร่วม” เพื่อแบ่งปันข้อมูล ข่าวกรองและปฏิบัติการตรวจค้นศูนย์สแกมในกัมพูชา (Thai PBS World, 2025)

นอกจากนี้ ไทยยังร่วมมือกับสหรัฐฯ และกลไกแม่น้ำล้านช้าง-โขงในการแลกเปลี่ยน ข่าวกรองเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์และยาเสพติด (IP Defense Forum, 2025)

ในด้านความมั่นคงมนุษย์ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น IOM และ UNODC สนับสนุน ไทยและกัมพูชาในการคัดกรองเหยื่อการค้ามนุษย์ จัดระเบียบแรงงานข้ามชาติ และพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุขตามแนวชายแดน (IOM Thailand, n.d.)

6. จุดแข็ง-จุดอ่อนของมาตรการปัจจุบัน

จุดแข็ง

(1) มีโครงสร้างสถาบันหลายระดับ เช่น JBC, GBC, RBC ที่ใช้แก้ไขปัญหาทั้งเชิง ยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติการ (MFA, 2025c; JBC, 2025)

(2) ยึดหลักการแก้ไขปัญหาผ่านการเจรจา ซึ่งสอดคล้องแนวคิด "ASEAN Security Community" (Acharya, 2014)

(3) ปรับตัวต่อภัยสมัยใหม่ เช่น สแกมไซเบอร์และอาชญากรรมข้ามชาติ ผ่านกลไก ข้อมูลข่าวกรองร่วม (Thai PBS World, 2025)

จุดอ่อน

(1) ขาดเจตจำนงทางการเมืองที่มั่นคง ทำให้ไม่มีสถาบันอย่าง JBC/GBC การปะทะ ชายแดนยังเกิดขึ้นเป็นระยะ (CSIS, 2025; Peace & Human Rights Monitoring Project, 2025)

(2) มาตรการทหาร-สถาบันเป็นศูนย์กลาง ขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนยัง ถูกใช้ไม่เต็มที่ (Keyes, 2014)

(3) ข้อจำกัดด้านคอร์รัปชันและผลประโยชน์ข้ามชาติ ทำให้การปราบปราม อาชญากรรมข้ามชาติยังไม่เป็นเอกภาพ (UNODC, 2021; Global Initiative, 2025)

บทเรียนทางยุทธศาสตร์

1. บทเรียนจากเหตุการณ์ความตึงเครียดรอบวัดพระวิหาร

เหตุการณ์ความขัดแย้งรอบวัดพระวิหารในปี 2008–2011 และการตึงเครียดรอบใหม่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าความคลุมเครือของเส้นเขตแดนสามารถนำไปสู่การปะทะทางทหารได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อพसानเข้ากับแรงขับเคลื่อนทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ (Strate, 2013; Weatherbee, 2012) นักวิชาการเห็นตรงกันว่าความขัดแย้งเกิดจาก “ข้อพิพาทที่ไม่สามารถแก้ไขในระดับสัญลักษณ์” ทำให้พื้นที่รอบปราสาทถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองภายในอย่างต่อเนื่อง (Chachavalpongpun, 2013)

บทเรียนสำคัญคือความจำเป็นของกลไกป้องกันวิกฤตล่วงหน้า (early warning mechanism) และช่องทางสื่อสารทางทหารโดยตรงเพื่อป้องกันเหตุการณ์ความเข้าใจผิด ซึ่งสะท้อนในรายงานของ IISS และงานศึกษาของ Ciorciari (2014) ที่ชี้ว่าพื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชาขาดเครื่องมือจัดการความเสี่ยงแบบสถาบัน ทำให้ “เหตุการณ์เล็ก ๆ” สามารถถูกขยายเป็นความขัดแย้งได้ง่ายกว่าปกติ.

2. บทเรียนจากความร่วมมือเชิงบวก เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ / ด้านการค้า

ด้านอรัญประเทศ–ปอยเปตและเขตเศรษฐกิจพิเศษผังกัมพูชาถือเป็นตัวอย่าง “ชายแดนที่พลิกจากความขัดแย้งเป็นความร่วมมือ” (Kimura & Umezaki, 2011; ADB, 2018) งานศึกษาชี้ว่า เมื่อชายแดนได้รับการออกแบบให้เป็นพื้นที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ ความตึงเครียดมีแนวโน้มลดลงเพราะทั้งสองฝ่ายมีแรงจูงใจร่วมในการรักษาเสถียรภาพ (Menon & Yamazawa, 2017)

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือทางเศรษฐกิจชายแดนจำเป็นต้องบริหารความเสี่ยงต่ออาชญากรรมข้ามชาติ เช่น บ่อนการพนัน คาสีโน และเครือข่ายค้ายาเสพติด ซึ่ง UNODC (2021) เตือนว่าหากปล่อยให้ “ทุนสีเทา” ครอบงำ เศรษฐกิจชายแดนจะกลายเป็นฐานของอาชญากรรมและบ่อนเซาะอำนาจรัฐ

3. บทเรียนจากการจัดการความมั่นคงในภูมิภาคอื่น

(1) อินเดีย–บังกลาเทศ การปิดพรมแดนข้อพิพาทอย่างเด็ดขาด

ข้อตกลง Land Boundary Agreement (LBA) ปี 2015 เป็นตัวอย่างของการแก้ไขข้อพิพาทเขตแดนแบบ “ปิดพรมแดนทั้งหมด” ผ่านการแลกเปลี่ยนเอ็นเคลฟและกำหนดเส้นเขตแดน

ใหม่อย่างชัดเจน (Jones, 2016) งานศึกษาใน *Asian Survey* ระบุว่า การมีเจตจำนงทางการเมืองที่มั่นคงจากทั้งสองประเทศเป็นตัวแปรสำคัญของความสำเร็จ (Buchanan, 2018)

(2) จีน-เวียดนาม สถาบันร่วมกำกับชายแดน

สนธิสัญญาปักปันเขตแดนปี 1999 และคณะกรรมการเขตแดนร่วมถาวรช่วยลดความเสี่ยงของเหตุปะทะในลักษณะ “เทคนิค-กฎหมาย” โดยกำหนดกลไกดูแลเส้นเขตแดนต่อเนื่อง (Luong, 2018). กรณีนี้มีลักษณะโดดเด่นตรงที่แยก “ข้อพิพาทหลัก” ออกจาก “กระบวนการบริหารชายแดน” ทำให้ประเด็นเล็ก ๆ ไม่ลุกลามเป็นความขัดแย้งใหญ่

(3) เกาหลีใต้-เกาหลีเหนือ มาตรการสร้างความไว้วางใจเชิงทหาร

ข้อตกลง CMA ปี 2018 ช่วยลดการเผชิญหน้าโดยไม่ตั้งใจผ่านการสร้างเขตกันชนห้ามยิงปืนใหญ่ในระยะใกล้ และกำหนดช่องทางสื่อสารทหาร-ทหาร (Han, 2021) แม้ข้อตกลงจะถูกระงับเป็นบางช่วง แต่ประสบการณ์ชี้ชัดว่า “มาตรการลดความเสี่ยง” (risk-reduction measures) สามารถทำงานได้แม้ข้อพิพาทใหญ่ยังไม่คลี่คลาย

4. ปัจจัยความสำเร็จ-ความล้มเหลวของการจัดการความมั่นคงชายแดน

ปัจจัยความสำเร็จ

(1) กรอบกฎหมายที่ชัดเจนและเป็นทางการ – เช่น LBA และสนธิสัญญาจีน-เวียดนาม (Jones, 2016; Luong, 2018)

(2) สถาบันร่วมที่ทำงานต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการเขตแดนถาวร (Struver, 2017)

(3) การยึดโยงผลประโยชน์เศรษฐกิจ – ทำให้ความขัดแย้งมีต้นทุนสูง (Menon & Yamazawa, 2017)

(4) มาตรการสร้างความไว้วางใจเชิงทหาร – ลดโอกาสปะทะจากความผิดพลาด (Han, 2021)

ปัจจัยความล้มเหลว

(1) การเมืองภายใน-ชาติ นิยมแบบแข่งขัน ทำให้การเจรจาติดขัด (Chachavalpongpun, 2013)

(2) การมองปัญหาในมิติทหารเพียงด้านเดียว โดยละเลยมิติความมั่นคงมนุษย์ (UNODC, 2021)

(3) การขาดกลไกติดตามผล ทำให้ข้อตกลงถูกละเลียง (Struver, 2017)

5. สังเคราะห์บทเรียนเชิงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทไทย-กัมพูชา

สามารถสรุปบทเรียนเชิงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทไทย-กัมพูชาได้ 5 ประการ คือ

(1) เร่งรัด “แพ็กเกจปิดพรมเขตแดน” แบบอินเดีย-บังกลาเทศ เพื่อปิดช่องว่างการตีความ (Jones, 2016)

(2) สร้างสถาบันร่วมถาวร เช่น Joint Border Administration Office ตามแบบจีน-เวียดนาม (Luong, 2018)

(3) กำหนดมาตรการลดความเสี่ยงเชิงทหาร เช่น เขตห้ามใช้อาวุธรอบพื้นที่เสี่ยง (Han, 2021)

(4) พัฒนาเศรษฐกิจชายแดนให้เป็นกลไกสร้างสันติภาพ ลดอิทธิพลทุนสีเทา (Menon & Yamazawa, 2017; UNODC, 2021)

(5) บูรณาการมิติความมั่นคงมนุษย์ โดยเน้นสิทธิแรงงาน การป้องกันค้ายมนุษย์ และสวัสดิการชุมชนชายแดน (UNODC, 2021)

สรุป

ชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่ซับซ้อน ทั้งในด้านภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ และความมั่นคงมนุษย์ พื้นที่นี้มีความสำคัญต่อการค้าชายแดน การเดินทาง และการทำกินของชุมชนสองฝั่ง แต่ก็เปราะบางจากปัญหาเขตแดนค้ำง อาชญากรรมข้ามชาติ ทุนสีเทา และความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ที่ถูกใช้ในทางการเมืองภายใน การจัดการความมั่นคงใช้ทั้งมาตรการด้านทหาร ด้านกฎหมาย และด้านเศรษฐกิจผ่านกลไกสำคัญ เช่น JBC, GBC และการประชุมชายแดนระดับจังหวัด พร้อมเสริมด้วยความร่วมมือด้านแรงงาน การค้ามนุษย์ และการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน ประสบการณ์จากประเทศอื่นชี้ว่าความสำเร็จเกิดจากการตั้งกรอบกฎหมายที่ชัดเจน สถาบันร่วมที่ทำงานต่อเนื่อง มาตรการลดความเสี่ยงเชิงทหาร และการยึดโยงผลประโยชน์ของประชาชนเข้ากับเสถียรภาพชายแดน สำหรับไทย-กัมพูชา บทเรียนสำคัญคือการเร่งรัดการปักปันเขตแดน การสร้างกลไกถาวรที่โปร่งใส การลดบทบาททุนสีเทาในเศรษฐกิจชายแดน และการบูรณาการมิติความมั่นคงมนุษย์ เพื่อให้ชายแดนเป็นพื้นที่สันติภาพและการพัฒนามากกว่าพื้นที่ความขัดแย้ง

เอกสารอ้างอิง

- Acharya, A. (2014). *Constructing a security community in Southeast Asia: ASEAN and the problem of regional order* (3rd ed.). Routledge.
- ADB. (2018). *GMS Economic Cooperation Program Strategic Framework 2030*. Asian Development Bank.
- ASEAN Secretariat. (2022). *ASEAN statistical yearbook 2022*. Asian Development Bank. (2018). *GMS economic cooperation program strategic framework 2030*. ADB.
- Asian Development Bank. (2018). *GMS economic cooperation program strategic framework 2030*. ADB.
- Bank of Thailand. (2023). *Border trade statistics 2023*. BOT.
- Chandler, D. (2008). *A history of Cambodia* (4th ed.). Westview Press.
- Buchanan, A. (2018). Boundary settlements and political will: Lessons from India–Bangladesh relations. *Asian Survey*, 58(3), 456–478.
- Buzan, B. (1991). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-cold war era*. Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press.
- Chachavalpongpun, P. (2013). Thailand and Cambodia: The politics of border conflict. *Asian Affairs*, 44(1), 23–40.
- Chachavalpongpun, P. (2013). Thailand’s hyper-royalism and the politics of the Cambodian border. *ISEAS*.
- Chan, S., & Sotharith, C. (2019). Cross-border challenges between Cambodia and Thailand: Human trafficking and irregular migration. *Journal of Mekong Studies*, 5(2), 45–67.
- Chandler, D. (2008). *A history of Cambodia* (4th ed.). Westview Press.
- Ciorciari, J., & Chachavalpongpun, P. (2014). *Prospects for peace in the Cambodia–Thailand border dispute*. Brookings Institution.

- Ciorciari, J. (2014). Cambodia–Thailand border conflict and regional security. Brookings Institution Press.
- Ciorciari, J., & Chachavalponpun, P. (2014). Prospects for peace in the Cambodia–Thailand border dispute. Brookings Institution.
- Cons, J. (2016). Sensitive space: Fragmented territory at the India–Bangladesh border. University of Washington Press.
- CSIS. (2025). Latest on Southeast Asia: Thailand–Cambodia tensions continue. Center for Strategic and International Studies.
- Environmental Investigation Agency. (2014). Routes of extinction: The illegal trade in Siamese rosewood. EIA.
- EU External Action Service. (2025, December 8). Thailand–Cambodia: Statement by the Spokesperson on the latest developments.
- GICHD. (2020). Mine action review: Cambodia and Thailand. Geneva International Centre for Humanitarian Demining.
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2025). Compound crime: Cyber scam operations in Southeast Asia.
- Haacke, J. (2009). The ASEAN way and security cooperation. *Pacific Review*, 22(3), 399–420.
- Haacke, J. (2011). ASEAN’s role in resolving the 2011 Thai–Cambodian border clashes. *ISEAS Perspective*.
- Han, Y. S. (2021). Confidence-building and military risk reduction on the Korean Peninsula. *Asian Security*, 17(2), 123–140.
- Hing, V. (2019). Cambodia’s SEZ development. *Journal of Mekong Studies*, 7(1), 22–41.
- ICJ. (1962). Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand).
_____. (2013). Interpretation of the judgment of 15 June 1962.
- Keyes, C. (2014). Ethnicity and identity in mainland Southeast Asia. University of Hawai’i Press.

- International Court of Justice. (2013). Interpretation of the judgment of 15 June 1962 (Preah Vihear).
- IOM Thailand. (n.d.). Immigration and border governance (IBG) – Infosheet. International Organization for Migration.
- IP Defense Forum. (2025). Thai–U.S. cooperation key to crackdown on transnational scam networks.
- ISEAS–Yusof Ishak Institute. (2022). Cambodia’s border governance and emerging security challenges in mainland Southeast Asia. Policy Brief Series.
- Joint Boundary Commission. (2025). The 6th Meeting of the Thailand–Cambodia Joint Boundary Commission (JBC). Ministry of Foreign Affairs, Thailand.
- Jones, S. (2016). The India–Bangladesh Land Boundary Agreement: Resolving enclaves and the politics of borders. *Asian Affairs*, 47(2), 222–240.
- Kasetsiri, C. (2018). Borderland economies and security dynamics in Mainland Southeast Asia. *Journal of Social Sciences Review*, 12(3), 112–129.
- Keyes, C. (2014). Ethnicity and identity in mainland Southeast Asia. University of Hawai’i Press.
- Khaosod English. (2025, September 16). Cambodia pledges anti-scammer cooperation with Thailand after 10-hour talks.
- Kimura, F., & Umezaki, S. (2011). ASEAN–GMS connectivity and economic corridors. ERIA.
- Kimura, F., & Umezaki, S. (2011). ASEAN–GMS Connectivity. ERIA.
- _____. (2011). ASEAN–GMS economic linkages. ERIA.
- Leifer, M. (2013). *Dictionary of modern Southeast Asian history*. Routledge.
- Lohman, W. (2012). Integrated border management: A comparative perspective. *Journal of Borderlands Studies*, 27(2), 131–150.
- Luong, P. (2018). Managing territorial disputes: The China–Vietnam border settlement experience. *Journal of Contemporary Asia*, 48(4), 678–695.

- Menon, J., & Warr, P. (2013). Cambodia's economic transformation. ADB.
- Molland, S. (2019). Trafficking and cross-border mobility in Southeast Asia. Routledge.
- Menon, J., & Yamazawa, I. (2017). Economic corridors and peace building in Southeast Asia. *Asian Development Review*, 34(2), 40–63.
- Strate, S. (2013). Lost territories: The politics of territorial claims in Cambodia. Cornell University Press.
- Ministry of Foreign Affairs. (2025a, June 8). Press conference on developments on the Thailand–Cambodia border situation.
- _____. (2025b, October 21). Thailand and Cambodia hold JBC meeting on border issues.
- Ministry of Foreign Affairs. (2025c, September 10). Joint Press Statement of the Special General Border Committee Meeting, Koh Kong.
- Molland, S. (2019). Trafficking and cross-border mobility in Southeast Asia. Routledge.
- National Police of Thailand. (2025, July 24). Thai police chief orders full preparedness for border operations. *The Nation*.
- Newman, D. (2006). The lines that continue to separate us: Borders and borderlands in a globalized world. *Progress in Human Geography*, 30(2), 143–161.
- Peace & Human Rights Monitoring Project. (2025). Beyond borders: Implications from the border rift between Thailand and Cambodia.
- Pou, S. (2020). Cambodia–Thailand relations: History, identity and strategic interests. *Contemporary Southeast Asia*, 42(1), 85–109.
- Reinecke, G. (2020). Illicit economies in mainland Southeast Asia. UNODC Regional Report.
- Roberts, C. (2020). Colonial cartography and Southeast Asian border disputes. *Journal of Asian Studies*, 79(4), 833–852.

- Siebenhütter, S. (2025). Kui minority language and identity in the digital age. *Journal of the Siam Society*.
- Singh, A. (2019). Resource conflicts in mainland Southeast Asia. *Asian Security*, 15(3), 257–276.
- Siriphon, A. (2019). Borderland identities and shifting citizenship. *Sojourn*, 34(2), 287–314.
- Strate, S. (2013). *Lost territories: The politics of territorial claims in Cambodia*. SEAP Publications.
- Struver, A. (2017). Joint border governance and dispute prevention: Comparative lessons from Asia. *International Negotiation*, 22(3), 457–478.
- Thai PBS World. (2025, October 23). Thai, Cambodia to form joint task force on cyber scams.
- The Diplomat. (2024). The evolving security threats along the Cambodia–Thailand border. *The Diplomat Magazine*.
- Triandafyllidou, A. (2020). *Migration and border governance*. Oxford University Press.
- UN Office on Drugs and Crime. (2021). *Transnational organized crime in Southeast Asia: Trends and challenges*. Andreas, P. (2009). *Border games: Policing the U.S.–Mexico divide* (2nd ed.). Cornell University Press.
- UNDP. (1994). *Human Development Report 1994: New dimensions of human security*.
- UNODC. (2021). *Transnational Organized Crime in Southeast Asia*. United Nations Office on Drugs and Crime. Weatherbee, D. (2012). The Preah Vihear Temple and ASEAN: The failure of regional security. *Asia Security Studies*, 6(2), 194–213.
- Van Schendel, W., & Abraham, I. (2005). *Illicit flows and criminal things: States, borders, and the other side of globalization*. Indiana University Press.

Weatherbee, D. (2012). The Preah Vihear conflict. *Asia Security Studies*, 6(2), 194–213.

Weatherbee, D. (2012). The Preah Vihear conflict and regional security. *Asia Security Studies*, 6(2), 194–213.

Zhang, J. (2017). China–Vietnam border cooperation and security governance. *Asian Journal of Comparative Politics*, 2(4), 341–359.